

Protokoll fört vid enskild föredragning

Social- och miljöavdelningen
Miljöbyrån, S4

Beslutande	Föredragande	Justerat
Minister Alfons Röblom	Naturvårdsintendent Maija Häggblom	Omedelbart

Ärende/Dnr/Exp.	Beslut
-----------------	--------

Nr 26

Utlåtande om granskning av miljöeffekterna på
vattenområdet i trafikledsverkets projekt att fördjupa
Färjsundsleden
ÅLR 2020/1920
61 S4

Landskapsregeringen har fått en begäran om utlåtande om möjliga avvikelser inom Natura 2000-området Lillnäsberget – Tingön (FI14000015) vad gäller påverkan på naturtillgångar samt påverkan på utrotningshotade biotoper i anknytning till ett tilltänkt projekt att fördjupa Färjsundsleden.

Beslut

Beslöts att ge utlåtande enligt **bilaga 1 S420E13**.

För kännedom

Vattenbiolog Susanne Vävare, härst (per e-post)
Vattenbiolog Mikael Wennström, härst (per e-post)
Fiskeribyran, härst.

CivilTech Oy Ab
Regementsvägen 15, RAK 20
20810 ÅBO

Hänvisning
Er begäran 4.3.2020

Kontaktperson
Naturvårdsintendent Maija Häggblom

Ärende
**UTLÅTANDE OM GRANSKNING AV
MILJÖEFFEKTERNA PÅ VATTENOMRÅDET I
TRAFIKLEDSVERKETS PROJEKT ATT
FÖRDJUPA FÄRJSUNDSLEDEN**

CivilTech Oy Ab har inkommit med en begäran om landskapsregeringens syn på avvikelser inom Natura 2000-området Lillnäsberget – Tingön (FI14000015) vad gäller påverkan på naturtillgångar samt påverkan på utrotningshotade biotoper.

Gällande det tilltänkta projektet kan allmänt konstateras att bedömningen är problematisk, inte bara vad gäller Natura 2000-områden inom Lumparn utan i fråga om Lumparn och de specifika förhållanden inom området. Även om det i dagens läge finns en del karteringsmaterial från Lumparn-området att tillgå, är kännedomen om förhållanden och förekomster inom det tilltänkta projektets påverkansområde begränsad. Således efterlyses kartering av projektområdet, där även sedimentprovtagning borde ingå då exempelvis ökad urlakning av fosfor ur sedimentlagren till följd av muddring kan leda till kraftigt ökad algbloomning. Ändringar i näringsämnesbalansen kan även ge ändrade förutsättningar för överlevnaden av flera arter. CivilTech Oy Ab har anlitat Alleco Ab för ett utlåtande om effekterna. Tyvärr baseras deras utlåtande enbart på den befintliga kunskap som miljöbyrån redan har påtalat att inte kan anses tillräcklig. Väsentlig information om förhållandena inom själva projektområdet saknas därför. Dessutom har i samband med bottenkarteringar påträffats förekomster av säregna bottenformationen (domes) som är okända från andra områden och som borde lämnas orörda. Dessa har behandlats närmare bl.a. i Nyman (pro gradu Åbo Akademi) 2018. Därtill visar modelleringen att exempelvis

förekomster av blåmussla borde undersökas, eftersom potentiella platser för förekomsterna finns särskilt inom området RK-1.

Ålgräs (*Zostera marina*) är, som även nämns i Allecos utlåtande, klassad som en nära hotad (NT) art och är viktig för fisk och andra organismer under deras livscykel. Ålgräsängar i Östersjön är ett habitat som är alltmer hotat och som behöver skyddas och ett av de främsta hoten för artens fortlevnad i Finland är förändringar i vattenkemin. Ålgräs är särskilt känsligt för förändringar i miljön, såsom övergödning och mänsklig aktivitet som muddring, båttrafik, byggande i vatten osv. Förekomsterna av ålgräs (enligt Husö-rapport 152) var koncentrerade till de nordliga, nordvästliga och sydvästliga strandområdena.

Landskapsregeringen vill specificera att trots att de djupare områdena i Lumparn består av mjuka bottenar (se Lumparns geologiska karta i Alvi 2019 i Rinne et al. 2019), är sandbottenar vanliga i grunda områden i nordvästra och norra Lumparn (Husö data och rapporter: Kauppi 2011, Engström 2018, Rinne et al. 2019). På grunda sandbottenar i området förekommer många viktiga arter t.ex. ålgräs. Också blåstången är vanlig i området (Rinne et al. 2019) och förekommer mest på grunda klippstränder. Även om viksystemen i nordvästra Lumparn lider av övergödning så förekommer ålgräs i närheten av viksystemens utlopp.

Med andra ord, dessa ålgräsängar i Lumparns nordliga delar skulle riskera att fara illa eller slås ut på grund av stora muddringar i dess närhet och av dumpningar i vattenmassan. Ålgräs finns med i klassificeringen av vattnets status för makrofyter, det är med andra ord en av de parametrar som bedöms enligt vattendirektivet. I enlighet med Weserdomen får inte tillstånd lämnas när någon kvalitetsfaktor blir eller riskerar att bli försämrade en klass, varför riskerna och konsekvenserna av en muddring och dumpning i vattenmassan borde utredas noggrannare med hänsyn till statusklassificeringen. Även andra arter riskerar att drabbas av muddringar med grumligare vatten såsom tex kransalger, bottenjur och fisk.

I Allecos utlåtande beskrivs de allmänna förhållandena i området. Det finns en mer aktuell bedömning av vattenstatusen i området än den som Alleco använt sig av, men också enligt den aktuella klassificeringen (där flera parametrar tagits med) förblir områdets status densamma. De senaste klassificeringsresultaten (2012-2018) hittas på https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/guidedocument/ytvattenstatus_pa_aland_2012-2018_002.pdf.

Beskrivningen av projektets effekter och mildring av nackdelarna är mycket bristfällig, likaså bedömningen av de nackdelar och negativa effekter som muddringar och dumpningar i vattenområden har på bottenlevande växter och djur. I delen om hur organismsamhället påverkas diskuteras inte effekterna på fisk över huvud taget. Färjsundet och norra Lumparn är ett av Ålands viktigaste områden för gös. Gösen är

väldigt känslig för försämrade vattenkvalitet och det finns en stor risk för att den kan påverkas av arbete här, speciellt då man inte har karterat området ordentligt.

Inga försiktighetsåtgärder nämns överhuvudtaget. I Allecos utlåtande framkommer att ålgräsängarna främst finns i projektområdets södra del och rätt långt från projektområdet. Detta kan anses vara en sanning med modifiering då information om förekomsterna inom eller i omedelbar närhet till projektområdet saknas i dagens läge och avsaknad av bevis inte är samma sak som bevis på avsaknad, det krävs därför att verksamhetsutövaren faktiskt med utredningar kan bevisa att påståendet stämmer. Utifrån de befintliga inventeringarna kan det antas att det finns ålgräsförekomster även inom Tingöns vattenområde och att muddring inom det tilltänkta RK-1-området sannolikt skulle ha en negativ påverkan på dessa.

Ett projekt av detta slag behöver utredas betydligt mera ingående. Exempelvis bör en kartering av art- och habitatförekomsterna i undervattensmiljön inom påverkansområdet ingå. Muddringgardiner förs fram som ett sätt att minska de negativa effekterna men möjligheterna att använda dem och deras effekt för det ifrågasvarande projektet har ifrågasatts i de diskussioner som landskapsregeringen har fört i utredningen av detta ärende. Det saknas också information om hur strömningarna går och vart det grumliga vattnet kommer flyta.

Bägge muddringsområdena ligger inom eller delvis inom vattenområden som administreras av Landskapets fastighetsverk. Det norra området, RK-2, ligger på östra sidan av Sommarön och det södra, RK-1, på södra gränsen till vattenområdet tillhörande Tingön som utgör en del av Lillnäsberget-Tingö naturreservat. Av de två föreslagna tippningsområdena ligger Tipplats 1 norr om Sommarön och Tipplats 2 utanför Stornäset. Tippning inom det sydligare området, Tipplats 2 kan leda till negativa konsekvenser även för Tingö-området.

Strömningförhållandena i Färjsundet måste redas ut för att det ska vara möjligt att avgöra om Natura 2000-området och andra känsliga områden riskerar att drabbas av den försämrade vattenkvaliteten som muddringen kommer innebära. En sådan undersökning skulle också kunna ge en indikation på hur långvariga effekter muddringen kan leda till. Det borde även framkomma vilka konsekvenser ett nollalternativ skulle få. Det är omöjligt att väga de olika alternativen mot varandra om det inte finns någon uppskattning av varför projektet har betydelse.

Även om förfrågan gäller Natura 2000-området, finns ytterligare flera allmänna synpunkter som behöver beaktas:

Underlaget ger fortsättningsvis ingen bild av det lokala fiskbeståndet och inte heller någon bild av yrkesfisket och den för yrkesfisket viktiga arten gös.

Både muddringsområdena och tippningsområdena ligger inom Ålands viktigaste lek- och uppväxtområde för gös och arbetet kommer med största sannolikhet att påverka både populationen och fisket av gös.

Muddringen vid RK-2 och tippning av muddermassorna planeras att utföras inne bland svagt exponerade vikar med svagt vattenutbyte. Tippningsområdena är rätt djupa, ca 15 m. Men grumlingen från dessa arbeten blir troligen omfattande och kommer att bestå under lång tid. I underlaget bedöms att grumlingseffekten kan ha påverkan i upp till tre år. Det nämns bara kortfattat att vattenkvaliteten kommer att försämrats tillfälligt pga. grumling, men ingenting om de nackdelar som muddring- och tippningsarbeten har på levande organismer och särskilt skyddsvärda arter. Muddring i området RK-1 kommer säkert att påverka sandbottnarnas tillstånd i nordvästra Lumparn, speciellt om löst material/sediment transporteras i nord och nordvästlig riktning från muddringsområdet. Ökande mängder sediment kan också påverka blåstången och speciellt dess förökning samt hur den kan fästa sig vid klippbotten. Muddringen kommer med säkerhet också att försämma vattenkvaliteten inom Natura-området kring Tingön. Trots att effekter av själva muddringen kan vara kortvariga, är det sannolikt att dumpningen av muddrat material till Tipplats Alt 2 kommer att ha mera långvariga effekter på Natura-områdets vattenkvalitet. Tipplats Alt 2 befinner sig i Färjsundets mynning, där strömmarna kan vara starka och därför transporterar dumpade muddringsmassor både söderut och norrut. Områdets vattenkvalitet vid Tipplats Alt 2 är redan dålig eftersom vatten med mycket höga näringshalter rinner in också från Kyrksundet, och en dumpningsplats i närheten skulle bidra till kumulativa negativa effekter på vattenkvaliteten. Det finns mindre biologiskt data från områden längre inne i Färjsundet i närheten av muddringsområdet RK-2 och Tipplats Alt 1. En dyklinje på norra sidan av Sommarön (som Husö har undersökt 2007 och 2011, Kauppi 2011 och Söderström 2007) har visat att substratet är varierande (och blandat) och att där förekommer *Fucus* med täckningsgraden 30-50% på ungefär 0,5 m djup. Botten i området är mest mjukt (data från Engström 2018). Muddringsområdets omfattning är ungefär 1,5 km och Tipplats Alt 1 är belägen ungefär 2 km från Natura området (Tingön), så det är sannolikt att löst sediment från de här områdena har mindre effekter på Natura områdets vattenkvalitet än RK-2 och Tipplats Alt 2. Det är sammantaget svårt att bedöma de långsiktiga effekterna av denna effekt, men känsliga arter som ålgräs och sträfsarter kommer sannolikt påverkas negativt.

Enligt Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighets principbeslut för muddring och grävning i vattenområden råder muddringsförbud under perioden 15 april – 31 augusti på Åland. Detta bör respekteras för detta projekt. Utöver detta lagstiftade förbud måste man ta hänsyn till rekommendationer gällande muddring i närheten av ålgräsängar och förlägga muddringen till årets kallare månader för att minska negativ påverkan på ålgräsbeståndet. I enlighet med 3 § 4 mom.

landskapsförordning (2006:124) om hantering av jord- och muddermassor ska också deponering av muddermassor i vattenområde under perioden mellan 1 april och 30 september, om möjligt undvikas.

Båda tippningsplatserna är illa valda med tanke på både yrkes- och fritidsfiske men också beståndet av gös. Eventuellt kan tippning accepteras i de södra delarna av centrala Lumparn på djup större än 15 m. Då skulle även effekterna med tanke på Natura 2000-områden minimeras.

Projektet väcker också flera frågor: hur är det tänkt med hanteringen av övriga delar av de farleder som ansluter sig till den aktuella sträckan? Ett viktigt motiv för ökad djup för den aktuella sträckan är att det skulle behövas för större fartyg för skogsindustrin och då diskuteras djup upp till 6 meter. Den aktuella farleden torde ha haft 5,8 meters djup tidigare men ha grunnats upp med tiden och har därför degraderats till 5,2 meters djup. Vilket behov av muddring inom snar framtid finns om ingen åtgärd görs nu och ifall muddring skulle göras till det tidigare 5,8 meters djup; hur snart skulle en ny muddring bli aktuell för att bibehålla det djupet? Vilket vägande samhällsintresse på längre sikt finns för en fördjupning av farleden?

Muddringsmetoden är också oklar, är det grävning eller sugmuddring som skulle utföras?

Minister

Alfons Röblom

Naturvårdsintendent

Maija Häggblom

FÖR KÄNNEDOM

Vattenbiolog Susanne Vävare, härst (per e-post)
Vattenbiolog Mikael Wennström, härst (per e-post)
Fiskeribyrån, härst.